

GEOGRAFICZNO-POLITYCZNY ATLAS POLSKI

Polska w świecie współczesnym:
Perspektywa 2022

zredagowany i opracowany przez
Marcina Wojciecha Solarza
profesora Uniwersytetu Warszawskiego
ze współudziałem licznych współpracowników

Patronat Narodowy Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy w Stulecie Odzyskania Niepodległości

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

niepodległa

Sfinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Wieloletniego Programu Rządowego „Niepodległa” na lata 2017-2022

UNIwersytet
WARSZAWSKI

WYDZIAŁ GEOGRAFII
I STUDIÓW REGIONALNYCH
UNIwersytet WARSZAWSKI

ZAKŁAD GEOGRAFII
POLITYCZNEJ I HISTORYCZNEJ
WYDZIAŁ GEOGRAFII I STUDIÓW REGIONALNYCH
UNIwersytet WARSZAWSKI

trzecia strona

Spis treści, wprowadzenia i opis Projektu są dostępne we wskazanych językach na stronie:

Contents and introductions, along with a description of the Project, are available in the languages listed at:

CN 内容和介绍，以及该项目的描述可使用上述语言阅读，点击：

DE Das Inhaltsverzeichnis, die Einführung und die Beschreibung des Projekts sind in den angegebenen Sprachen unter der folgenden Web-Adresse verfügbar:

ES El índice, las introducciones y la descripción del proyecto están disponibles en los idiomas indicados en la página web:

FR La table des matières, les introductions et la description du projet sont disponibles dans les langues indiquées sur le site Web :

UA Зміст, вступ та опис Проекту доступні на сайті наступними мовами:

RUS Содержание, вступление и описание Проекта доступно на интернет-сайте в следующих языковых версиях:

atlas2022.uw.edu.pl/tlumaczenia-atlas

Poland in the modern world:
2022 Perspective

ATLAS of POLAND'S

POLITICAL GEOGRAPHY

conceived and edited by
Marcin Wojciech Solarz
Professor of the University of Warsaw,
with the assistance of numerous contributors

National Patronage of the President of the Republic of Poland Andrzej Duda to mark the Centenary of Regaining Independence

Ministry of
Culture
and National
Heritage of
the Republic
of Poland

niepodległa

Financed by the Ministry of Culture and National Heritage of the Republic of Poland
as part of the Multi-annual Governmental Programme NIEPODLEGŁA 2017-2022

UNIVERSITY
OF WARSAW

FACULTY OF GEOGRAPHY
AND REGIONAL STUDIES
UNIVERSITY OF WARSAW

ZAKŁAD GEOGRAFII
POLITYCZNEJ I HISTORYCZNEJ
WYDZIAŁ GEOGRAFII I STUDIÓW REGIONALNYCH
UNIWERSYTET WARSZAWSKI

trzecia strona

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Andrzej Duda

Warszawa, 10 marca 2022 roku

Wstęp do II wydania publikacji
„Geograficzno-polityczny atlas Polski.
Polska w świecie współczesnym”

Szanowni Państwo!

Badanie historii – i tej najnowszej, i tej toczącej się na przestrzeni wielu stuleci – jest ogromnie pomocne dla zrozumienia teraźniejszości oraz prognozowania przyszłości. Widzimy, że obok rzeczy i zjawisk ulegających przemianom i fluktuacjom, są również pewne trwałe punkty odniesienia, a także dające się wychwycić istotne prawidłowości. Fascynującym tego potwierdzeniem jest ta właśnie publikacja, której drugie wydanie, świadczące o wielkim zainteresowaniu odbiorców, trafia do rąk polskiego i zagranicznego czytelnika.

„Geograficzno-polityczny atlas Polski” jest obrazem naszego kraju w świecie współczesnym, ale jest także podróżą w czasie, pokazującą, jakie czynniki znacząco decydowały o ukształtowaniu się polskiej państwowości i jej granic, o naszym potencjale, o zagrożeniach i szansach rozwojowych. Możemy prześledzić zarówno ewolucję wielu zmiennych, jak też przykłady trwałych związków geografii i polityki, równie istotnych przed wiekami, jak i dzisiaj.

Bardzo inspirująca jest zawarta w tym albumie prezentacja trzech koncepcji geopolitycznych, dotyczących miejsca i roli Polski w Europie Środkowo-Wschodniej, a także w całym porządku międzynarodowym. W efekcie wielowiekowych doświadczeń każda z tych koncepcji znajduje argumenty dla swej słuszności. Możemy zatem mówić o Polsce jako krainie przejściowej, czyli otwartej przestrzeni między Zachodem i Wschodem, co rodzi dla nas istotne niebezpieczeństwa, o Polsce pełniącej rolę pomostu, sprzyjającego kontaktom i budowaniu transeuropejskiej współpracy oraz o Polsce – przedmurzu, chroniącym cywilizację zachodnią przed naporem sił tej cywilizacji wrogich. Wszystkie te koncepcje uobecniły się w naszej historii. Dzisiaj również, kiedy u naszych wschodnich granic rozgrywają się wydarzenia niezwykle dramatyczne, każda z nich stanowi pouczające przesłanie do kształtowania polskiej polityki i polskiej przyszłości.

Pragnę serdecznie podziękować autorom tego albumu za podjętą przez nich ogromnie wartościową inicjatywę i wykonaną gigantyczną pracę. Ufam, że to dwujęzyczne, imponujące swoją obszernością i przekrojowością dzieło, stanie się też impulsem na rzecz rozwoju geografii politycznej w naszym kraju. Jest to bowiem nauka, bez której nie może być mowy o racjonalnych planach i prognozach dotyczących kolejnych rozdziałów w historii Polski i Europy.

Autorzy atlasu ukazują ponadtyścioletni zapis polskich dokonań, zmagañ i wysokich aspiracji – nową, uaktualnioną, niezwykle złożoną i wieloaspektową strukturę powiazań w czasie i przestrzeni. W istocie jednak jest to wciąż ten sam obraz, który skłonił profesora Eugeniusza Romera, jednego z twórców naszej rodzimej geografii politycznej, do napisania jakże głębokich i krzepiących słów: *Polska nie jest ani dziełem przypadku, ani też nie jest efemerydą (...) Rzut oka na mapę Europy wskazuje, że Polska to wielka rzecz.*

Raz jeszcze dziękując za tę publikację, wyrażam nadzieję, że „Geograficzno-polityczny atlas Polski” stanie się jedną z podstawowych lektur wszystkich, którzy o dzisiejszej Polsce myślą, analizują stojące przed nią szanse i wyzwania oraz zabiegają o jej bezpieczeństwo i pomyślny rozwój.

Z wyrazami szacunku

Formal translation of the letter

President of
the Republic of Poland

Warsaw, 10 March 2022

Introduction to the second edition of the publication
"Geographical and Political Atlas of Poland.
Poland in the contemporary world".

Ladies and Gentlemen!

The study of history - both recent and the one going back many centuries - is extremely helpful in understanding the present and forecasting the future. We can see that alongside things and phenomena that are subject to change and fluctuation, there are also certain enduring points of reference as well as important regularities that can be discerned. A fascinating confirmation of this is this very publication, the second edition of which, testifying to the great interest of its recipients, is now reaching Polish and foreign readers.

The "Geographical and political atlas of Poland" is a picture of our country in the contemporary world, but it is also a journey in time, showing which factors have significantly determined the formation of the Polish statehood and its borders, our potential, threats and opportunities for development. We can trace the evolution of many variables, as well as examples of permanent links between geography and politics, equally important centuries ago as today.

The presentation of three geopolitical concepts concerning the place and the role of Poland in Central and Eastern Europe, as well as in the whole international order, is very inspiring. As a result of centuries of experience, each of these concepts is proved to be right. We can therefore speak of Poland as a pass-through land, i.e. an open space between the West and the East, which poses significant dangers for us; of Poland acting as a bridge, fostering contacts and building trans-European cooperation; and of Poland as a bulwark protecting Western civilisation from the onslaught of the forces hostile to that civilisation. All these concepts have been present in our history. Also today, when extremely dramatic events are taking place on our eastern borders, each of them constitutes an instructive message for the shaping of Polish policy and Polish future.

I would like to express my sincere thanks to the authors of this album for their extremely valuable initiative and the enormous amount of work. I trust that this bilingual work, impressive in its breadth and cross-sectional nature, will also become an impulse for the development of political geography in our country. For it is a science without which there can be no rational plans and forecasts for the next chapters of Polish and European history.

The authors of the atlas show a record of over a thousand years of Polish achievements, struggles and high aspirations - a new, updated, extremely complex and multi-faceted structure of connections in time and space. In essence, however, it is still the same picture that prompted Professor Eugeniusz Romer, one of the founders of our domestic political geography, to write the profound and encouraging words: *Poland is neither a coincidence, nor an ephemera (...) A glance at the map of Europe shows that Poland is a great thing.*

Thanking you once again for this publication, I hope that "Geographical and political atlas of Poland" will become one of the basic readings for all those who think about today's Poland, analyse the opportunities and challenges it faces and strive for its security and successful development.

With best regards

/-/ Andrzej Duda

WICEPREZES RADY MINISTRÓW
MINISTER
KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
prof. dr hab. Piotr Gliński

Szanowni Państwo!

Wolna i niepodległa Polska jest niekwestionowaną wartością wspólną Polek i Polaków. Odzyskanie niepodległości w 1918 roku i proces odbudowy polskiej tożsamości po okresie zaborów stały się wydarzeniami, które wyzwalają poczucie dumy, jedności, koncentrują uwagę na dobru wspólnym i inspirują do myślenia o przyszłości naszego kraju.

Rok 2022 postawił przed Europą pytania o znaczenie tożsamości narodowej w stosunkach międzynarodowych. Dziedzictwo narodowe, które stanowi dorobek pokoleń naszych przodków, świadczy o korzeniach Polski i jest potwierdzeniem w sensie materialnym i duchowym istnienia narodu, ciągłości jego rozwoju polityczno-społeczno-kulturalnego oraz zbudowania wspólnoty cywilizacyjnej. Wartościowe inicjatywy, jak „Geograficzno-Polityczny Atlas Polski”, są niezwykle potrzebne, a dziś pomagają odnaleźć odpowiedzi na aktualne pytania o Polskę, Europę i świat.

„Geograficzno-Polityczny Atlas Polski” w ciekawy i wartościowy sposób przybliży różne aspekty budowy i rozwoju naszego kraju. Publikacja, która z pewnością zainteresuje wielu odbiorców, zawiera setki map ukazujących szeroki zakres tematów – od kwestii kultury, przez zagadnienia gospodarcze, statystyczne, aż po historyczno-polityczne. Dlatego jestem przekonany, że Atlas będzie nie tylko ważnym źródłem wiedzy, ale przypomni także o zaangażowaniu różnych pokoleń Polaków w walkę o niepodległość i budowę Ojczyzny.

Dziękuję naukowcom za pochylenie się nad tak ważną tematyką i za włączenie się tak unikalny sposób w świętowanie 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości oraz odbudowy polskiej tożsamości.

Prof. Piotr Gliński
Wiceprezes Rady Ministrów,
Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Warszawa, 2022 rok

WICEPREZES RADY MINISTRÓW
MINISTER
KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
prof. dr hab. Piotr Gliński

Ladies and Gentlemen!

Free and independent Poland is unquestionably a treasure shared by all Polish people. Regaining of independence in 1918 and the process of rebuilding the Polish national identity after the partition period give rise to a sense of pride and unity, direct our attention to the common good, and inspire us to consider the future of our country.

In 2022, Europe was confronted with questions concerning the meaning of national identity in international relations. Our national heritage, which is the achievement of generations of our ancestors testifies to the roots of Poland and affirms the nation's material and spiritual existence, its ongoing political, social and cultural development, and the building a civilization community. Such precious initiatives as *The Atlas of Poland's Political Geography* are extremely necessary, and they help us nowadays in finding answers to current questions about Poland, Europe and the world.

The Atlas of Poland's Political Geography brings us closer to various aspects of the construction and development of our country in a way that is both fascinating and valuable. This publication, which is bound to attract a great deal of interest, contains hundreds of maps covering a wide range of topics – from cultural matters through economic and statistical issues, to historical and political concerns. I am therefore convinced that the Atlas will not only be an important source of knowledge, but will serve as a reminder of the commitment of the many generations of Poles who have built our Homeland and fought for its independence.

I would like to thank the researchers for their attention to such an important topic and for their unique contribution to the centennial of Poland's regaining its independence and rebuilding its national identity.

Prof. Piotr Gliński
Deputy Prime Minister
Minister of Culture and National Heritage

SPIS TREŚCI

CONTENTS

- 13 | Pytaj o Polskę
- 17 | Do ask about Poland
- 21 | Bibliografia / Bibliography

POLSKA W PRZESTRZENI I CZASIE

POLAND IN SPACE AND TIME

- 25 | Polska w Europie i świecie / Poland in Europe and the World
- 36 | NATO – historia i teraźniejszość / NATO – history and present
- 37 | Unia Europejska – historia i teraźniejszość / European Union – history and present
- 38 | Strefa euro – historia i teraźniejszość / Euro area – history and present
- 38 | Strefa Schengen – historia i teraźniejszość / Schengen Area – history and present
- 39 | Polacy wobec Unii Europejskiej / Polish people and the EU
- 46 | Kamienie milowe w historii Polski / Milestones in the History of Poland

GRANICE, TERYTORIUM, PAMIĘĆ

BORDERS, TERRITORY, MEMORY

- 53 | Granice i terytorium Polski / Poland's borders and territory
- 64 | Państwowość na obszarze Unii Europejskiej, EFTA i Wielkiej Brytanii – ewolucja historyczna
Statehood in the EU, EFTA and UK – historical evolution
- 66 | Europa Środkowo-Wschodnia – zmiany geopolityczne w latach 966-2022
Central and Eastern Europe – Geopolitical changes from 966 to 2022
- 74 | Kształtowanie się granic Polski do 1939 / Drawing Polish borders by 1939
- 82 | Kształtowanie się granic Polski od 1939 / Drawing Polish borders since 1939
- 97 | Ludność na Ziemiach Zachodnich i Północnych w 1950 / People in the Western and Northern Territories in 1950

- 103 | Ludność zamieszkała od urodzenia / People living in the same place since birth
- 104 | Granice polityczne w obrębie współczesnej Polski – ewolucja historyczna
Political borders within contemporary Poland – historical evolution
- 116 | Politycznogeograficzna regionalizacja współczesnej Polski / Politico-geographical regionalization of contemporary Poland
- 118 | Pamięć historyczna i tożsamość / Historical memory and identity
- 144 | Między Wschodem a Zachodem / Between East and West
- 154 | Polska na tle regionu / Poland as compared with the region
- 160 | Dawna Rzeczpospolita Obojga Narodów vs. Rosja i Niemcy
Former Polish-Lithuanian Commonwealth vs. Russia and Germany

ROZWÓJ

DEVELOPMENT

- 165 | Polska wobec Europy: bilans powojnia / Poland vs Europe: the postwar in review
- 170 | Bilans dekady. Polska na tle UE, EFTA i Wielkiej Brytanii
The decade in review. Poland compared with the EU, EFTA, and UK
- 228 | Jakość edukacji / Quality of education

PAŃSTWO I POLITYKA

THE STATE AND POLITICS

- 233 | System polityczny. Polska na tle UE, EFTA i Wielkiej Brytanii
Political system: Poland compared with the EU, EFTA, and UK
- 236 | Oficjalne podróże zagraniczne prezydentów Rzeczypospolitej
Official foreign visits of the Presidents of the Republic of Poland
- 238 | Przedstawicielstwa dyplomatyczne – polskie za granicą i zagraniczne w Polsce
Diplomatic missions – Polish abroad and foreign in Poland
- 239 | Rodzaje miejscowości w Polsce / Types of localities in Poland
- 242 | Podział administracyjny Polski / Administrative division of Poland
- 244 | Zmiany w podziale administracyjnym Polski / Changes to Poland's administrative division
- 245 | Nowe miasta w Polsce / New towns in Poland
- 246 | Polityka krajowa / National politics
- 252 | Wybory centralne w latach 2015–2020 / National elections in 2015–2020
- 266 | Referendum akcesyjne do Unii Europejskiej / EU accession referendum – results
- 266 | Referendum konstytucyjne / Constitutional referendum

NAZEWNICTWO GEOGRAFICZNE

GEOGRAPHICAL NAMES

- 269 | Zagraniczne nazwy geograficzne w Polsce / Foreign geographical names in Poland
- 271 | Regionalizacja nazw geograficznych w Polsce / Regionalization of geographical names in Poland
- 299 | Komunistyczne nazwy w przestrzeni publicznej w Polsce / Communist names in the Polish public space
- 302 | Nazwy w przestrzeni publicznej w Polsce od 1989 / Names in the Polish public space since 1989

POLACY ZA GRANICĄ, MNIEJSZOŚCI W POLSCE

POLES ABROAD, MINORITIES IN POLAND

- 315 | Polacy w UE, EFTA i Wielkiej Brytanii / The EU, EFTA and UK: Polish people
- 316 | Największe „polskie” miasta poza Polską / The biggest “Polish” cities outside Poland
- 317 | Wschodnie pogranicze wyznaniowo-etniczne / Eastern ethno-religious frontiers
- 320 | Polacy za granicą / Poles abroad
- 332 | Mniejszości narodowe, etniczne oraz regionalne grupy językowe w Polsce / National / ethnic minorities and regional language groups in Poland

POLSKA SOFT POWER

POLISH SOFT POWER

- 341 | Sprawiedliwi wśród Narodów Świata / Righteous Among the Nations
- 342 | Polskie nazwy geograficzne na świecie / Geographical names worldwide relating to Poland
- 344 | Polskie nazwy geograficzne w kosmosie / Geographical names in space relating to Poland
- 346 | Polskie ikony / Polish icons
- 349 | Polscy misjonarze na świecie / Polish missionaries around the world
- 350 | Tłumaczenia polskiej literatury sfinansowane w latach 2015–2021 w ramach Programu Translatorskiego ©Poland Instytutu Książki / Translation of Polish literature financed in 2015–2021 as part of the ©Poland Translation Program of the Polish Book Institute
- 351 | Cudzoziemcy studiujący w Polsce w roku akademickim 2020/2021 / Foreigners studying in Poland in the 2020/2021 academic year
- 352 | Podróże apostołskie Jana Pawła II / Pastoral visits of Pope John Paul II
- 354 | Uczestnicy Międzynarodowych Konkursów Pianistycznych im. Fryderyka Chopina / International Chopin Piano Competition contestants
- 355 | Międzynarodowe wyróżnienia przyznane Krzysztofowi Pendereckiemu / International awards granted to Krzysztof Penderecki
- 356 | Laureaci Nagród Nobla / Nobel Prize winners

- 356 | Zdobywcy Oskarów i nagród na Festiwalu Filmowym w Cannes
Oscar winners and recipients of awards at the Cannes Film Festival
- 357 | Medale letnich i zimowych Igrzysk Olimpijskich / Summer and Winter Olympic medals
- 357 | Medale Mistrzostw Świata w grach zespołowych / World Championship medals in team games
- 358 | Osiągnięcia piłkarskie Roberta Lewandowskiego / Football achievements of Robert Lewandowski
- 359 | Turnieje tenisowe ery open wygrane przez Polaków / Open era tennis tournaments won by Poles
- 360 | Realizacje architektoniczne Daniela Libeskinda / Architectural projects by Daniel Libeskind
- 361 | UNESCO w Polsce / UNESCO in Poland
- 362 | Pomniki Historii w Polsce / Historic Monuments in Poland
- 364 | Wybrane zagraniczne plenery filmowe w Polsce od 2000
Selected Polish film locations in foreign films since 2000
- 365 | Plenery nagrodzonych polskich filmów pełnometrażowych od 1989
Shooting locations of award-winning Polish feature films since 1989
- 366 | Polska Oficjalna Pomoc Rozwojowa / Polish Official Development Assistance
- 368 | Miasta partnerskie polskich miast / Twin towns and sister cities of Polish cities and towns
- 374 | Polskie marki za granicą / Polish brand names abroad
- 375 | Świat Wiedźmina / The world of the Witcher
- 376 | Wybrane godności honorowe i nagrody Lecha Wałęsy
Selected honorary distinctions and awards bestowed on Lech Wałęsa

TEMPUS CALAMITATUM

TEMPUS CALAMITATUM

- 379 | Lotniczy transport pasażerski / Air passenger transport
- 381 | COVID-19 w Europie / COVID-19 in Europe
- 382 | NATO vs. Rosja (z Białorusią) / NATO vs. Russia (with Belarus)
- 385 | Polska dyplomacja w czasie wojny na Ukrainie / Polish diplomacy during the war in Ukraine
- 386 | Napływ uchodźców z Ukrainy / Refugee influx from Ukraine
- 387 | Unia Europejska – produkt krajowy brutto na mieszkańca / European Union – gross domestic product per capita
- 387 | Unia Europejska – stopa inflacji / European Union – inflation rate
- 388 | System przesyłowy ropy naftowej i gazu w Europie Środkowo-Wschodniej
Crude oil and gas transmission system in Central and Eastern Europe
- 390 | Autorzy
Contributors
- 392 | Opis Projektu
Description of the Project

PYTAJ O POLSKĘ

[...]

*Nie pytaj mnie, dlaczego jestem z nią,
Nie pytaj mnie, dlaczego z inną nie,
Nie pytaj mnie, dlaczego myślę że,
Że nie ma dla mnie innych miejsc.*

*Nie pytaj mnie, co ciągle widzę w niej,
Nie pytaj mnie, dlaczego w innej nie,
Nie pytaj mnie, dlaczego ciągle chcę,
Zasypiać w niej i budzić się.*

[...]

Obywatel G.C., *Nie pytaj o Polskę*

Ponad trzydzieści lat temu, u progu drugiej Niepodległości w XX wieku, ukazał się artykuł Stefana Kisielewskiego pod mocnym i znamionym tytułem: „Komu potrzebna jest Polska?” (Kisielewski 1990). Felietonista nie udziela pełnej i ostatecznej odpowiedzi, pozostawiając ją otwartą dla współczesnego mu i przyszłych pokoleń. Wskazuje jedynie krótko, że Polska potrzebna jest na pewno jemu osobiście i samej Polsce (Kisielewski 1990, s. 31, 33). Trzydzieści lat później, w innych układach międzynarodowych i krajowych, włączeni w struktury zachodnie, ale podzieleni wewnętrznie i na bieżąco konfrontowani z kluczowymi wyzwaniami dla państwa polskiego o charakterze globalnym i regionalnym, ponownie możemy powtórzyć i to pytanie, i odpowiedź – jest ona potrzebna na pewno Polsce i Polakom. Taką odpowiedź dyktuje doświadczenie historyczne, gdyż brak jej w długim wieku XIX (1795–1918) postawił polskie społeczeństwo obok rwącego nurtu historii, skazując na brak polskocentrycznego modelu nowoczesności, a późniejsze wtłoczenie w ramy „absurdalnego i początkowo arcybrodniczego ustroju” (Kisielewski 1990, s. 32) zaciągnęło hamulec w polskiej maszynie rozwoju na kolejne blisko pół wieku (1944–1989).

W kontekście Polski – „państwa słabszego, lecz zajmującego strategicznie ważne terytorium” (Mearsheimer 2019, s. VI) – należy pamiętać, że kraje „zainteresowane przetrwaniem w niebezpiecznym świecie polityki mię-

dzynarodowej nie mogą uchylić się od zmagania o potęgę. Nawet te, które chciałyby tylko żyć w pokoju, są skazane na tę bezwzględną rywalizację.” (Mearsheimer 2019, s. V). Obserwacja ta wypływa także z namysłu nad polską historią, bo w ciągu wieku poprzedzającego ostatni rozbiór Rzeczypospolitej w 1795 roku – w imię spokoju – Polska „uchyliła się od zmagania o potęgę”, płacąc nie tylko jej utratą, ale również likwidacją państwowości.

Odzyskanie niepodległości w 1918 roku po 123 latach rozbiorów jest niewątpliwie jednym z najważniejszych kamieni milowych w polskiej historii. Niestety z perspektywy stulecia jest to zatruty jubileusz, bo w jego świętowanie wkrada się „fałszywy akord jak syk węża, / Jak zgrzyt żelaza po szkło”, który powinien przejąć „wszystkich dreszczem”, „wesołość” pomieszać „przecuciem złowieszczem” (Mickiewicz 1973). W ciągu kolejnych 100 lat od roku 1918 Polska nie zachowała bowiem statusu w pełni suwerennego państwa dłużej niż przez 50 lat. W latach 1939–1989 patrzyliśmy „w twarz głodu twarz ognia twarz śmierci / najgorszą ze wszystkich – twarz zdrady” (Herbert 1983). Najpierw w latach 1939–1945 dołtarzyliśmy „do ciemnego kresu / po złote runo nicości” (Herbert 1974) skazani na zagładę polityczną i biologiczną, później w roku 1944 Polska odrodziła się jako zniewolony trybik w sowieckiej maszynie imperialnej, choć ze swoim miejscem na mapie i szansą na przetrwanie Polaków jako narodu. Niestety pozostałe, niepodległe 50 lat

tego stulecia też nie napawa zbyt dużym optymizmem – to „melodyja zmałona (...) akordem rozdąsanym”: nieważne czy niepodległa Polska była „z naszej krwi czerwona” (po pierwszej wojnie światowej), czy nie wstała „o własny wielki trud oparta” (po zakończeniu zimnej wojny), w obu odsłonach wolności (1918–1939; po roku 1989) okazywała się nie być „biała z naszego żaru” (Hemar 2005), pograżając się w ostrych i destrukcyjnych sporach i konfliktach politycznych. „Czy [zatem] instrument niestrajny? czy się muzyk myli?” (Mickiewicz 1973).

Na pewno w „polskim miejscu” na mapie świata – tego uczy przecież Polaków doświadczenie historyczne nabywane ze złowrogą systematycznością od co najmniej XVII wieku – polityka międzynarodowa nie wybacza jej uczestnikom błędów i słabości. Owszem wyzwania, problemy, kryzysy doznawane przez Polskę często pochodzą z zewnątrz, ale to tylko część prawdy, z którą społeczeństwo polskie musi się mierzyć w swojej historii. Często bowiem wyzwania, problemy, kryzysy mają swoje źródło również w samej Polsce. Ale „gdzie można żyć, tam też można żyć dobrze” (Marek Aureliusz 2011, 5.16), także na „bezgranicznym, płaskim, przejściowym obszarze” (Nałkowski 1887, s. 650) między Niemcami a Rosją.

Typowa i zarazem – jak się wydaje – dominująca polska narracja o Polsce w polityce międzynarodowej, powtarzana także przez cudzoziemców, to nieustająca skarga na „zawistnych kolegów / nieprzyjazne wiatry” (Herbert 1969) – złe położenie geograficzne, niekorzystny układ sił, agresywnych i zaborczych sąsiadów, potężnych i nieprzejednanych wrogów, niewiernych i fałszywych sojuszników. Tę postawę reasumuje tytuł syntezy historii Polski Brytyjczyka Normana Daviesa – „Boże igrzysko”. Został on zainspirowany jedną z fraszek polskiego renesansowego poety Jana Kochanowskiego (1530–1584) (Davies 2019, s. 327–328), w której człowiek – nazwany bożym igrzyskiem – widzi siebie w roli kowala własnego losu, a tymczasem jest tylko błaznem unoszonym przez niezależny od niego strumień zdarzeń (Kochanowski 1957, s. 41). Kowal czy błazen, paw czy papuga, lider czy satelita to kluczowa, a zarazem zarówno obłędna, jak i przynajmniej częściowo fałszywa alternatywa w polskiej historii i polityce zakotwiczona w geografii Polski.

Położenie geograficzne Polski i jej sąsiedztwo niewątpliwie jest trudne i wymagające, wręcz niebezpieczne, na co wskazywał już Gall Anonim w XII wieku pisząc, iż Słowiańszczyzna-Polska jest „otoczona przez tyle (...) ludów (...) i wielokrotnie napadana przez wszystkie naraz i każdy z osobna” (Anonim tzw. Gall 1989, s. 11). Ta ocena była później wielokrotnie powtarzana przez swoich i obcych, także i dziś (Nałkowski 1887, s. 603, 650, Mearsheimer 2019, s. V, Forczyk 2020, s. 19–20, Black 2021). Polskie myślenie o polityce międzynarodowej nie powinno być jednak nacechowane determinizmem geograficznym, sprowadzać Polski do roli więźnia, zakładnika lub ofiary geografii czy geopolityki. Sytuacja Polski na tle społeczeństw i państw położonych w Europie kontynentalnej między 50. a 55. stopniem szerokości geograficznej północnej nie jest niepowtarzalna i nadzwyczajna geopolitycznie, nie jest inna. Wszystkie te społeczeństwa i państwa mierzą się w równym stopniu, ale z różnym skutkiem z geografiami. Wprawdzie Joseph Conrad miał jak najbardziej rację uznając za swój pogląd ten mówiący o tym, że „Polska musi żyć w zetknięciu z Niemcami i Rosją do końca swych dziejów” (Conrad 2017 [1919]), ale „piórami śmierci opierzone są skrzydła szansy” (przypisywane Francisowi Drake’owi, za: Hughes-Hallett 2004). Czeski autor – Jiří Gruša – może zaskakująco z polskiej perspektywy, dostrzega właśnie tę drugą stronę medalu: „złotliwi już wtedy [u zarania czeskiego państwa – M.W.S.] rozpuszczali starą plotkę, że Lech – brat Czecha – był mądrzejszy, zamiast wzgórz i pagórków wybrał sobie przestronne pole. Doszedł aż nad Bałtyk i założył Polskę – kraj znacznie większy i o wiele bardziej zróżnicowany” (Gruša 2018, s. 12).

To nieprawda zatem, że patrząc kategoriami geograficznymi i geopolitycznymi „decyzję Lecha (o założeniu Polski między Odrą a Wisłą – M.W.S.) zaliczyć można do dziesięciu najgorszych decyzji w historii świata” (Lipniacka 2016, s. 5). Przecież Słowiańszczyzna-Polska „nigdy (...) nie została przez nikogo ujarzmiona w zupełności” (Anonim tzw. Gall 1989, s. 11). Polska dobrze sobie radzi ze „swoją” geografiami. Trwa w swoim miejscu na mapie, rozciągnięta na kręgosłupie Wisły, od ponad 1000 lat. Jest tam jako odrębna jednostka geopolityczna przez większość tego okresu. Nizina nad Wisłą i Odrą buduje

zagrożenia, ale i obdarza szansami. Historia Polski wydaje się jedną z najlepszych ilustracji do słów Francisa Drake'a. Polska sięgała po Pragę (1003–1004), Moskwę (1610–1612) czy Kijów, ale jej sąsiedzi sięgali po Gniezno, Kraków i Warszawę. Kijów w granicach Korony-Polski pozostawał 98 lat (1569–1667), podczas gdy Warszawa w granicach Rosji 100 lat (1815–1915), a może tylko – biorąc pod uwagę status Królestwa Polskiego po kongresie wiedeńskim – 84 lata (1831–1915). Lwów pod panowaniem „ruskim” (Ruś Halicka, ZSRR, Ukraina) pozostaje 171 lat (ok. 1250–1340, 1939–1941, 1944–2022), podczas gdy pod polskim trwał 453 lata (1340–1772, 1918–1939), a austriackim 146 lat (1772–1918). Z kolei Kraków w rękach Austrii pozostawał przez 86 lat (1795–1809, 1846–1918), a Wilno w polskich tylko 20 lat (1919–1939). Królewiec w lennej zależności od Polski tkwił przez 191 lat (1466–1657), podczas gdy Gniezno i Poznań w granicach Prus przez 117 lat (1793–1807, 1815–1918). Malbork w rękach zakonu krzyżackiego był 192 lata (1274–1466), w niemieckich w sumie 365 lat (1274–1466, 1772–1945), podczas gdy w Polsce jest już 383 lata (1466–1772, 1945–2022). Wrocław pozostaje przy Polsce (licząc polskich władców okresu rozbitcia dzielnicowego) 427 lat (985–1335, 1945–2022), podczas gdy pod panowaniem czeskim, austriackim i niemieckim trwał nie mniej niż 610 lat (do 985, 1335–1945), w tym pod pruskim/niemieckim tylko 205 lat (1741–1945). Jeśli poszukiwać sugestywnego i plastycznego obrazu z popkultury dla opisu długiego trwania anarchicznej i nieujarzmionej Polski w ciągle żywej strefie sejsmicznej cywilizacji i imperiów, to można przywołać obserwację Philippe'a Nemo na temat Polaków z 1978 roku, z okresu wydawało się głębokiej i trwałej politycznej i gospodarczej podległości sowieckiemu imperium – „to są <Gallowie> niczym z *Asteriksa*” (Nemo 2006, s. 7).

Polska i Polacy borykają się z problemem skali, gdyż Polska jest krajem średniej wielkości, który budzi dumę, ale nie jest dostrzegany przez innych (Snyder w: Judt, Snyder 2019, s. 39). Tę obserwację o „<środkowym> położeniu” Polski innymi słowami ujął Brian Porter-Szücs: „Znajdują się [mieszkańcy Europy północno-wschodniej, czyli także Polacy – M.W.S.] wśród najśłabszych z najpotężniejszych i najpotężniejszych ze słabych, wśród najuboższych z bogatych i najbogatszych z biednych”

(Porter-Szücs 2021, s. 18). W jeszcze inne słowa, choć tylko w kontekście Rosji, co jednak należy traktować jako stwierdzenie *pars pro toto*, ubrał tę sytuację polityczną, gospodarczą i geograficzną Polski Andrzej Chwalba: „Wystarczy popatrzeć na mapę. Polska to punkt.” (Chwalba, Harpula 2021, s. 18). Współczesna Polska jest zatem krajem średniej wielkości, silniejszym od większości państw w Europie Środkowo-Wschodniej, ale słabszym od Niemiec i Rosji, z którymi musi rywalizować pozostając zamknięta z nimi w jednej przestrzeni. Brzemie historii nie ułatwia Polsce gry w tej roli, bo o ile do końca XIV wieku i od końca XVII do końca XX wieku była ona raczej przedmiotem polityki europejskiej (może poza rokiem 1920 i 1939), to 260 lat liczone od lat 80. XIV stulecia, między koronacją Jadwigi Andegaweńskiej (1384) a śmiercią Władysława IV Wazy (1648), to polski „gwiazdny czas”.

„Geograficzno-polityczny atlas Polski. Polska w świecie współczesnym: Perspektywa 2022” przedstawia kolejne „zdjęcie momentowe” Polski, tym razem aktualne dla roku 2022. Wprawdzie wiele map w nim zawartych szybko wyblaknie w słońcu historii, ale wiele okaże się również odpornymi na upływ czasu. Często w Atlasie anonimujemy świat poza granicami współczesnej Polski lub jej wybranych otoczeń międzynarodowych. To zabieg celowy, nakierowany na skupienie uwagi Czytelnika na określonym zjawisku w ściśle zdefiniowanych granicach geograficznych. Nie wszystkie mapy udało się nam zaktualizować lub wykonać, bo mapy są tylko „więźniami” danych i to w podwójnym sensie. Po pierwsze – co oczywiste – nie mogą bez nich powstać. Stąd na przykład nie mogliśmy skorzystać z danych najświeższego (2021) spisu powszechnego w Polsce, gdyż w chwili oddania do druku Atlasu są one wciąż jeszcze niedostępne. Po drugie, mapy są tak dobre i dokładne jak dane, na których się opierają, choć z pewnością także my sami w Atlasie nie ustrzeżliśmy się błędów i pomyłek. Wprawdzie relacja polityka-przestrzeń stanowi kręgosłup konstrukcyjny „Geograficzno-politycznego atlasu Polski”, ale jego tematyka wykracza poza wąsko rozumianą geografii

polityczną. W Atlasie nie zamieszczono tekstu będącego syntezą ogólną zbudowaną na podstawie całości opublikowanego materiału kartograficznego, a także szczegółowych opisów map (z wyjątkiem źródeł, a także koniecznych do interpretacji i zrozumienia map wyjaśnień i zastrzeżeń), kierując się przekonaniem, że każdy ma prawo i wręcz powinien samodzielnie wyrobić sobie sąd na temat współczesnego państwa i społeczeństwa polskiego. Mimo że nie udało się nam opracować wielu tematów z braku danych, czasu i miejsca, Atlas usiłuje dać jak najpełniejszy i jak najwszechstronniejszy obraz współczesnej Polski i Polaków. Ufamy więc, że mimo swoich ograniczeń „On będzie niósł Miasto w sobie [...] / on będzie Miasto” (Herbert 1983).

W pierwszej kolejności chciałbym podziękować Jakubowi Mielnikowi, dyrektorowi Biura Programu „Niepodległa” Janowi Edmundowi Kowalskiemu i Wojciechowi Kirejczykowi, wiceprezesowi Rady Ministrów profesorowi Piotrowi Glińskiemu oraz dziekanowi Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, profesorowi Maciejowi Jędrusikowi –

bez ich zaangażowania i decyzji nie doszłoby do realizacji drugiego wydania „Geograficzno-politycznego atlasu Polski”. Chciałbym również wyrazić wdzięczność doktorowi Dariuszowi Maciakowi z Kancelarii Prezydenta RP, pracownikom Biura Programu „Niepodległa”, w szczególności Magdalenie Bagińskiej, oraz pracownikom administracji WGSR UW, w szczególności Urszuli Nikitin, Iwonie Orzechowskiej i Joannie Papis. Last but not least „Geograficzno-polityczny atlas Polski” jest dziełem całego zespołu autorów, których jestem dłużnikiem. Dziękuję w szczególności osobom na co dzień zaangażowanym w obsługę Projektu – Annie Andruszkiewicz, Adzie Górnej, Krzysztofowi Górnemu, Magdalenie Skorupskiej i Małgorzacie Wojtaszczyk.

Warszawa, wiosna 2022 roku

Marcin Wojciech Solarz
*Profesor geografii politycznej
na Uniwersytecie Warszawskim*

DO ASK ABOUT POLAND

[...]

*Don't ask me why I'm with her,
Don't ask me why not with another,
Don't ask me why I think that
there's no other place for me.*

*Don't ask me what I still see in her,
Don't ask me why there is no other,
Don't ask me why I still want to
Fall asleep and wake up here.*

[...]

Obywatel G.C., *Don't ask about Poland*

More than 30 years ago, on the eve of Poland's second renewal of independence in the 20th century, Stefan Kisielewski published an essay with the pointed and noteworthy title "Who needs Poland?" (Kisielewski 1990). He did not offer a full and definitive answer, but left it open for his contemporaries and future generations to determine. He merely affirmed in brief terms his conviction that Poland was indeed needed by him personally, and by Poland itself (Kisielewski 1990, pp. 31, 33). Now, 30 years later, within different international and national contexts, incorporated into the West's structures, but internally divided and with the Polish state continually confronted by key global and regional challenges, we may again pose Kisielewski's question, and answer it as he did – Poland certainly is necessary both to Poland and ourselves. This answer is dictated by historical experience, since the absence of a Polish state during the long 19th century (1795–1918) left Polish society at the margins of the rushing current of history, and thus bereft of a Polish-oriented model of modernity, and the subsequent forcing of the country into the framework of an "absurd and, in its initial stages, highly criminal system" (Kisielewski 1990, p. 32), put a brake on the Polish machine of development for the next almost half century (1944–1989).

In the context of Poland – "a somewhat weak state, but located on strategically important territory" (Mearsheimer 2019, p. VI) – it should be remembered that countries "interested in surviving in the dangerous world of international politics cannot stand back from the struggle for power. Even those whose only desire is to live in peace have no choice but to engage in this ruthless rivalry" (Mearsheimer 2019, p. V). This observation also arises out of reflection on Polish history, because in the century which preceded the last partition of the Polish Commonwealth in 1795, in order to be left in peace and quiet Poland "stood back from the struggle for power", and paid the price not only of the loss of its power but also the elimination of national statehood.

The regaining of independence in 1918, after 123 years of partition, was undoubtedly one of the most important milestones in Polish history. However, viewed from the perspective of the ensuing century the celebration of this event is soured by the intrusion of "a false chord like the hiss of a snake / like the grating of iron on glass", which should send "a shudder through everyone" and mingle "the general gaiety" with "an ill-omened foreboding" (Mickiewicz 1917, p. 324). For in the century which has followed independence in 1918 Poland has been to

able maintain full sovereignty for just 50 years. In the period 1939–1989 we looked “into hunger’s face, the face of fire, face of death / the worst of all—the face of betrayal” (Herbert 2007). First, in 1939–1945 we reached “the dark boundary / for the golden fleece of nothingness” (Herbert 2007) where political and biological annihilation hung over us, and then, in 1944, Poland reemerged as a captive cog in the Soviet imperial machine, albeit with a place on the map and the chance of survival for the Polish nation. Sadly, the 50 years of independent Poland in the century since 1918 also do not inspire great optimism as too many have been “breaking up the melody [...] striking that angry chord” (Mickiewicz 1917, p. 324). Regardless of whether independent Poland was “red with our blood” (the post-WW1 national liberation struggle) or arose not “through her own great toil” (the post-Cold War settlement), in both incarnations of independence (1918–1939, and after 1989) she has not proven to be “bright with our ardour” (Hemar 2005), but instead enmeshed in sharp and destructive internal disputes and political conflicts. So we may ask “whether the instrument might not be out of tune, or the musician be making a blunder”? (Mickiewicz 1917, p. 324).

It is certainly true that in “Poland’s place” on the world map – as we have learned from our historical experience on a balefully systematic basis since at least the 17th century – international politics is unforgiving towards the errors and weaknesses of its actors. Of course many of the challenges, problems and crises which have beset Poland have come from the outside, but that is only part of the reality with which Polish society has had to wrestle in its history, as frequently these challenges, problems and crises have also had their roots within Poland itself. But “where a man can live, he can also live well” (Marcus Aurelius 2011, 5.16) even in the “boundless, flat, transitional region” (Nałkowski 1887, p. 650) between Germany and Russia.

The characteristic, and at the same time – it would seem – dominant Polish narrative concerning Poland in international politics, also repeated by non-Polish commentators, is the constant complaint about “envious colleagues / unfavourable winds” (Herbert 2007) – a poor geographical location, an unfavourable balance of forces, aggressive and expansive neighbours, powerful

and implacable enemies, disloyal and duplicitous allies. This perspective is expressed in the choice of “God’s Playground” as the title for the synthesis of Polish history authored by the British historian Norman Davies. The inspiration for this title was drawn from a poem by the Polish Renaissance poet Jan Kochanowski (1530–1584) (Davies 2019, pp. 327–328), in which humanity – described by Kochanowski as “God’s Plaything” – sees itself as the architect of its own destiny, and yet it is merely a fool carried along by the torrent of events over which it has no control (Kochanowski 1957, p. 41). Architect or fool, peacock or parrot, leader or satellite, these have been the crucial, as well as insane, and at least in part, false, alternatives in Polish history and politics which are so firmly anchored in Poland’s geography.

Poland’s geographical location and environs are undoubtedly difficult and challenging, even perilous, a fact already noted by Gallus Anonymus in the 12th century when he wrote that Slavic Poland was “surrounded by so many [...] peoples [...] and repeatedly set upon by all at once and each alone.” (Anonim tzw. Gall 1989, p. 11). This assessment has been repeated on many occasions by both Polish and foreign commentators, right up to the present day (Nałkowski 1887, pp. 603, 650, Mearsheimer 2019, p. V, Forczyk 2020, pp. 19–20, Black 2021). However, Polish thinking about international politics should not be characterised by a geographical determinism which reduces Poland to the role of a prisoner, hostage or victim of geography and geopolitics. When considered in the context of the societies and states in continental Europe located between the latitudes of 50 and 55 degrees north, Poland’s situation is not unique or exceptional in geopolitical terms, Poland is no different. All of these societies and states have to wrestle with their geography to the same degree, but with varying results. While Joseph Conrad was completely right to accept the view that “Poland has got to live in contact with Germany and Russia to the end of time” (Conrad 1921, p. 129), Francis Drake’s purported remark to Queen Elizabeth is worth bearing in mind: “the wings of opportunity are fledged with the feathers of death” (cited in: Hughes-Hallett 2004). This reverse side of the coin is perceived by the Czech author Jiří Gruša, who perhaps surprisingly from the Polish perspective, writes: “already then [at the mythical dawn of the Czech state – M.W.S] malicious

stirrers started the old rumour that Lech – the brother of Czech – was the wiser of the two and instead of the highlands chose for himself the expansive fields. He journeyed as far as the Baltic and founded Poland, a country that was larger and of much greater variety.” (Gruša 2018, p. 12).

Therefore, in terms of geographical and geopolitical categories, it is untrue that “Lech’s decision (to found Poland between the Oder and Vistula rivers – M.W.S.) can be counted among the 10 worst decisions in the history of the world” (Lipniacka 2016, p. 5). After all, in the words of Gallus Anonymus, Slavic Poland has “never completely succumbed to anyone” (Anonim tzw. Gall 1989, p. 11). Poland has coped well with “its” geography. It has managed to remain in its place on the map, stretched out over the Vistula as its spine for more than 1000 years. It has existed there as a discrete geopolitical entity for most of that period. The lowlands between the Oder and the Vistula pose threats but also provide opportunities. Polish history seems indeed to be an excellent illustration of the words attributed to Francis Drake. Polish rule has extended to Prague (1003–1004), Moscow (1610–1612) and Kiev, but Poland’s neighbours in turn have ruled over Gniezno, Cracow and Warsaw. Kiev was within the borders of the Polish Kingdom for 98 years (1569–1667), whereas Warsaw was located within Russia for 100 years (1815–1915), or perhaps only 84 years (1831–1915), if we take into account the formal status of the Kingdom of Poland created by the Congress of Vienna. Lvov has been under “Ruthenian” rule (Halych Ruthenia, USSR, Ukraine) for 171 years (c. 1250–1340, 1939–1941, 1944–2022), under Polish rule for 453 years (1340–1772, 1918–1939), and Austrian for 146 years (1772–1918). Cracow was in Austrian hands for 86 years (1795–1809, 1846–1918), whereas Vilnius was within Poland’s borders for just 20 years (1919–1939). Königsberg was under Polish vassalage for 191 years (1466–1657), whereas Gniezno and Poznań were within the borders of Prussia for 117 years (1793–1807, 1815–1918). The Teutonic Order held Malbork for 192 years (1274–1466), and generally in German hands for a total of 365 years (1274–1466, 1772–1945), whereas it has now been in Poland for 383 years (1466–1772, 1945–2022). Wrocław has been in Poland (including areas with Polish rulers during the feudal fragmentation period) for 427 years (985–1335, 1945–2022),

whereas it was under Czech, Austrian and German rule for no less than 610 years (until 985, 1335–1945), of which the Prussian / German period was just 205 years (1741–1945). For a suggestive and vivid picture from pop culture to illustrate Poland’s lengthy anarchic and un-subjugated existence within this continually active seismic zone of civilisations and empires, we can look to Philippe Nemo’s observation in 1978, a time when Poland was seemingly bound in deep and lasting political and economic subordination to the Soviet empire, that Poles “are Gauls, straight out of Asterix” (Nemo 2006, p. 7).

Poland and its citizens are confronted with a problem of magnitude, as it is a country of medium scale, which evokes pride among its citizens but does not receive due recognition from others (Snyder in: Judt, Snyder 2019, p. 39). This observation concerning the “average condition” of Poland was expressed as follows by Brian Porter-Szücs: “They [the inhabitants of northeastern Europe, thus, among others, the Poles – M.W.S] are among the weakest of the mighty and the mightiest of the weak, among the poorest of the rich and the richest of the poor” (Porter-Szücs 2014, p. 3). In different words again, originally written in relation to Russia but which should be taken as *pars pro toto*, Andrzej Chwalba comments on Poland’s political, economic and geographical situation in this way: “Just look at the map. Poland is a speck” (Chwalba, Harpula 2021, p. 18). So, contemporary Poland is a medium-scale country, more powerful than most of the countries of Central and Eastern Europe, but weaker than Germany and Russia with which it has to compete while being locked in together with them in one space. The burden of history does not make it easy for Poland to play this role. In this connection it should be remembered that although Poland was of marginal significance in European politics until the end of the 14th century, and from the end of the 17th century to the end of the 20th, (perhaps except for 1920 and 1939), there was a time when Poland’s star did shine brightly in the European firmament (during the 260 years from the 1380s, i.e. between the coronation in 1384 of Jadwiga of Anjou and the death in 1648 of Władysław IV Vasa).

This “Atlas of Poland’s Political Geography, Poland in the Modern World. A 2022 Perspective” presents another

“instant photograph” of Poland, bringing the Atlas up to date for 2022. Many of the maps included in the Atlas will inevitably fade rapidly in the sunlight of history, but many others will prove resistant to the passage of time. It is also worth noting that the Atlas frequently anonymises the world outside the borders of contemporary Poland and selected international contexts. This is a deliberate procedure, aimed at focusing the attention of the reader on specific phenomena within strictly defined geographical boundaries. In some cases we have been unable to provide updated maps, or indeed any map at all, because maps are the mere “prisoners” of data, and this in a double sense. Firstly, it is obvious that a map cannot be created in the absence of data. Thus, for example, we been unable to include the results of the latest (2021) Polish national census as, at the time of going to press, the data has not yet been released. Secondly, maps are only as good and as accurate as the quality of the data on which they are based, although we must also acknowledge that the Atlas is doubtlessly not free of our own errors and omissions. Although the politics-space relationship forms the structural backbone of our “Atlas of Poland’s Political Geography”, its subject matter is not restricted to a narrowly defined political geography. Our Atlas has no text offering an overall synthesis of the body of cartographical material it contains, and it also does not provide detailed descriptions of individual maps (other than sources, along with essential explanations and caveats allowing readers to interpret and understand a given map). In taking this approach we have been guided by the conviction that the reader has the right, and indeed responsibility, to independently reach conclusions concerning present-day Poland, both as a state and a society. Although we were

unable to adequately address many subjects due to lack of data, time and space, the Atlas attempts to give a picture of contemporary Poland and Poles that is as full and multifaceted as possible. We therefore trust that despite its limitations, the Atlas “will carry the City inside (...) will be the City” (Herbert 2007).

My sincere thanks go to Jakub Mielnik, and the directors of the “Niepodległa” Program Office Jan Edmund Kowalski and Wojciech Kirejczyk, to First Deputy Prime Minister Piotr Gliński, and to Professor Maciej Jędrusik, Dean of the Faculty of Geography and Regional Studies (FGRS) at the University of Warsaw, as without their efforts and decisions this second edition of the “Atlas of Poland’s Political Geography” would not have seen the light of day. I would also like to express my gratitude to Dariusz Maciak from the Office of the Polish President, to the “Niepodległa” Program Office staff, in particular Magdalena Bagińska, and FGRS administrative staff, in particular Urszula Nikitin, Iwona Orzechowska and Joanna Papis. Last but not least, the “Atlas of Poland’s Political Geography” was created by a whole team of contributors to each of whom I feel indebted. I would like to especially thank those responsible for administering the Project on a daily basis – Anna Andruszkiewicz, Ada Górna, Krzysztof Górny, Magdalena Skorupska and Małgorzata Wojtaszczyk.

Warsaw, Spring 2022

Marcin Wojciech Solarz
*Professor of Political Geography
at the University of Warsaw*

BIBLIOGRAFIA BIBLIOGRAPHY

- Anonim tzw. Gall, 1989 [1112-1116], *Kronika Polska*, Wrocław.
- Bierzanek R., Symonides J., 2005, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa.
- Black J., 2021, *The Polish perspective*, The Critic, thecritic.co.uk
- Chwalba A., Harpula W., 2021, *Polska Rosja. Historia obsesji, obsesja historii*, Kraków.
- Conrad J., 1921, *Notes on Life and Letters*, New York and Toronto.
- Conrad J., 2017 [1919], *Zbrodnia rozbiorów*, <https://teologiapolityczna.pl>
- Davies N., 2019, *Sam o sobie*, Kraków.
- Forczyk R., 2020, *Fall Weiss. Najazd na Polskę 1939*, Poznań.
- Gruša J., 2018, *Czechy. Instrukcja obsługi*, Kraków.
- Hemar M., 2005, *Poezje zebrane. Wrzesień 1939 – maj 1945*, Łomianki.
- Herbert Z., 1969, *Napis*, w: Z. Herbert, 2008, *Wiersze zebrane*, Kraków.
- Herbert Z., 1974, *Pan Cogito*, w: Z. Herbert, 2008, *Wiersze zebrane*, Kraków.
- Herbert Z., 1983, *Raport z oblężonego Miasta i inne wiersze*, w: Z. Herbert, 2008, *Wiersze zebrane*, Kraków.
- Herbert Z., 2007, *The Collected Poems: 1956-1998* [Translated by Alissa Valles], New York.
- Hughes-Hallett L., 2004, *Heroes: Saviours, Traitors and Supermen*, London.
- Judt T., Snyder T., 2019, *Rozważania o wieku XX*, Poznań.
- Kisielewski S., 1990, *Komu potrzebna jest Polska?*, „Tygodnik Powszechny”, 4 marca.
- Kochanowski J., 1957, *Poezje*, Warszawa.
- Kroh A., 1992, *O Szwajku i o nas*, Nowy Sącz.
- Lipniacka E., 2016, *Przewodnik ksenofoba. Polacy*, Warszawa.
- Marek Aureliusz, 2011, *Rozmyślenia (do siebie samego)*, Warszawa.
- Mearsheimer J.J., 2019, *Tragizm polityki mocarstw*, Kraków.
- Mickiewicz A., 1917, *Pan Tadeusz or The Last Foray in Lithuania* [Translated by George Rapall Noyes], London and Toronto.
- Mickiewicz A., 1973, *Pan Tadeusz*, Warszawa.
- Nałkowski W., 1887, *Polska. (Obraz geograficzny Polski historycznej)*, w: B. Chlebowski, W. Walewski (red.), *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, tom 8, Warszawa.
- Nemo P., 2006, *Co to jest Zachód?*, Warszawa.
- Porter-Szücs B., 2021, *Całkiem zwyczajny kraj. Historia Polski bez martyrologii*, Warszawa.
- Porter-Szücs B., 2014, *Poland in the Modern World: Beyond Martyrdom*, Chichester.
- Romer E., 1929, *W obronie polskich nazw geograficznych*, w: E. Romer, 1939, *Ziemia i państwo. Kilka zagadnień geopolitycznych*, Lwów-Warszawa.
- Zbyszewski K., 2014, *Wczoraj na wyrwyki*, Łomianki.

